

УДК УДК 930.2:355.425.4:304(477.87)"1949"
DOI: 10.24919/2312-2595.12/54.283765

Руслана ПОПП

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України та правознавства, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (ryslana_popp@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8777-9760>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/F-9444-2018>

Андрій КІРДА

аспірант кафедри історії України та правознавства, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (aklv@ukr.net)

Бібліографічний опис статті: Попп, Р., & Кірда, А. (2023).

Звітний документ ОУН як джерело вивчення повсякдення населення Закарпаття (1949 р.). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія, 12/54, 487–525.* doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.12/54.283765>.

ЗВІТНИЙ ДОКУМЕНТ ОУН ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ПОВСЯКДЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ЗАКАРПАТТЯ (1949 р.)

Анотація. У 1945 р. Закарпаття входить до складу Радянського Союзу та радянської України. В регіоні встановлюється цілковито відмінна, від попередніх, сталінська тоталітарна система. **Мета статті** – опублікувати та проаналізувати звітний документ українського націоналістичного підпілля з Рахівщини (1949 р.), показати його важливість для об'єктивного вивчення історії повсякденного

© Руслана Попп, Андрій Кірда, 2023

життя населення Закарпаття у перші повоєнні роки, коли у краї встановлюється/утверджується сталінська тоталітарна система. **Методологія дослідження** базується на загальноприйнятих принципах науковості, об'єктивності, історизму, методах зовнішньої та внутрішньої критики джерел. **Наукова новизна** полягає у тому, що до наукового обігу вводиться документ, який висвітлює повсякденні реалії населення Закарпаття повоєнного часу. Показано, що об'єктивний аналіз усіх чинників, які визначали повсякденне життя людей на Закарпатті у перші повоєнні роки, впливали на формування їх етнонаціональних та політичних поглядів, ціннісних орієнтирів, можливий лише за умов залучення різноманітних за походженням і змістовим навантаженням джерел. **Висновки.** Опублікований документ «Звіт ОУН за час від 1 I по 31 III 1949 рр.» із Рахівщини, містить інформацію про методи проведення колективізації, репресії та ідеологічний тиск щодо місцевого населення, його етнонаціональний та соціальний склад. У ньому показано сфери зайнятості, умови праці та розміри заробітної плати, освітні можливості мешканців регіону. У документі висвітлюються ідеологічні орієнтири населення краю, ставлення до українського визвольного руху та більшовицької системи у перші повоєнні роки. Матеріали підпільного донесення доводять, що складні повсякденні практики мешканців Закарпаття в цей період, були пов'язані із тоталітарним характером радянської системи, яка встановлюється/утверджується у краї. У публікації максимально збережена мова документа, виправленню підлягали лише найбільш очевидні граматичні помилки.

Ключові слова: селяни, населення, колгоспи, повсякдення, радянська тоталітарна система.

Ruslana POPP

PhD (History), Associate Professor, Department of History of Ukraine and Law, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (ryslana_popp@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8777-9760>ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/F-9444-2018>**Andriy KIRDA**

Postgraduate Student, Department of History of Ukraine and Law, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100(akly@ukr.net)

To cite this article: Popp, R., & Kirda, A. (2023). Diialnist yevanhelskykh kapelaniv pid chas rosiisko-ukrainskoi viiny (Zvitnyi dokument OUN yak dzherelo vyvchennia povsiakdennia naselennia Zakarpattia (1949 r.) [Reporting document of the a Source for studying the everyday life of the population of Zakarpattia (1949)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 12/54, 487–525.* doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.12/54.283765> [in Ukrainian].

REPORTING DOCUMENT OF THE OUN AS A SOURCE FOR STUDYING THE EVERYDAY LIFE OF THE POPULATION OF ZAKARPATTIA (1949)

Summary: *In 1945, Zakarpattia became part of the Soviet Union and Soviet Ukraine. The region experienced a completely different totalitarian Stalin system, distinct from the previous one. **The purpose of this study** is to publish and analyze a reporting document from the Ukrainian nationalist underground in Rakhivshchyna (1949) and demonstrate its significance for the objective study of the history of everyday life in Zakarpattia during the early post-war years when the Stalinist totalitarian system was being established. **The research methodology** is based on commonly accepted principles of scientific rigor, objectivity, historicism, and methods of external and internal source criticism. **The scientific novelty** lies in introducing a document into scholarly circulation that contains information on the everyday realities of the population in post-war Zakarpattia. It is shown that an objective analysis of all factors that influenced the daily lives of people in Zakarpattia during the early post-war years, including their ethnonational and political*

views, and their value orientations, can only be achieved through the inclusion of diverse sources with different origins and content. **Conclusions:** The published document "Report of the OUN from March 1 to March 31, 1949" from Rakhivshchyna contains information about the methods of collectivization, repression, and ideological pressure on the local population as well as its ethnonational and social composition. It provides insights into employment sectors, working conditions, wage levels, and educational opportunities for the region's inhabitants. The document also highlights the ideological orientations of the region's population and their attitudes towards the Ukrainian liberation movement and the Bolshevik system during the early post-war years. Underground materials demonstrate that the complex everyday practices of Zakarpattia's residents during this period were associated with the totalitarian nature of the Soviet system being established in the country. The publication preserves the language of the document as much as possible, with only the most obvious grammatical errors being corrected.

Key words: peasants, population, collective farms, everyday life, Soviet totalitarian system.

Постановка проблеми. У 1945 р. Закарпаття входить до складу Радянського Союзу та радянської України. В регіоні встановлюється цілковито відмінна, від попередніх, політична система. Утвердження сталінського тоталітарного режиму в краї супроводжувалося кардинальною трансформацією традиційного повсякденного укладу населення. Об'єктивний аналіз усіх чинників, які визначали повсякденне життя людей на Закарпатті у перші повоєнні роки, впливали на формування їх етнонаціональних та політичних поглядів, ціннісних орієнтирів, можливий лише за умов залучення різноманітних за походженням і змістовим навантаженням джерел.

Аналіз останніх досліджень. Суспільно-політичні та соціально-економічні зміни в регіоні у перші повоєнні роки та їх вплив на повсякдення населення Закарпаття у перші повоєнні роки показує у своїх численних публікаціях В. Міщанин (2000, 2008, 2014, 2018, 2021). Репресивну політику радянського тоталітарного режиму щодо населення регіону у перші повоєнні

роки висвітлили О. Довганіч (2008, 2009), С. Гордійчук (2013). Діяльність ОУН та УПА на Закарпатті розкривають М. Вегеш (2003), В. Ільницький (2016, 2012).

Мета публікації опублікувати та проаналізувати звітний документ ОУН із Рахівщини (1949 р.), показати його важливість для об'єктивного вивчення історії повсякденного життя населення Закарпаття у перші повоєнні роки, коли у краї встановлюється/утверджується сталінська тоталітарна система.

Виклад основного матеріалу. Публікований нами документ це «Звіт ОУН за час від 1 І по 31 ІІІ 1949 рр.» про ситуацію на Рахівщині. Після суттєвих втрат націоналістичного підпілля у боротьбі з радянською системою, керівництво Карпатського краю розподілило у 1947 р. територію Закарпатської округи ОУН між прилеглими округами. 3 травня 1948 р. Рахівський надрайон входив до Коломийської округи ОУН (Ільницький, 2012, с. 26). Донесення датується 31 травня 1949 р., його автор позначений, як «В – 5». Це одне із псевд Кравчука Кирила Петровича («Журб», «Жубер», «Кіт», «В-5», «М-12»; 1920 р.). Він народився с. Космач Косівського району Івано-Франківської області 8 жовтня 1952 р., а загинув біля села Стопчатів Косівського району Івано-Франківської області. В 1944 р. став ройовим сотні «Скуби». Провідник кущового проводу ОУН в 1945 р. Провідник Яблонівського районного проводу ОУН (не пізніше 12.1945 р. – весна 1948 р.). Провідник Рахівського надрайонного проводу ОУН (05.1948 р. – 07.1951 р.). Перевели у Городенківський надрайонний провід ОУН (07.1951 – ?).

Звіт зберігається в Архіві центру досліджень визвольного руху (фонд 63, том 6). У публікації максимально збережена мова документа, виправленню підлягали лише найбільш очевидні граматичні помилки.

На Закарпатті через особливості географічного розташування була невелика частина орних земель, великий вплив на аграрну сферу краю мали також історико-культурні чинники. Багатовікове перебування краю у складі Угорщини, а згодом Чехословаччини, вплинуло на господарську та соціальної організацію села (Міщанин, 208, с. 104). Традиційно, люди докладали багатьох зусиль, щоб мати свою землю. З

встановленням у повоєнні роки радянської системи на Рахівщині, як бачимо інформації звіту, значна частина населення займалася і надалі сільським господарством, важкою працею намагалася «піднести своє господарство». Як повідомляють підпільники, на початку 1949 р. в регіоні переважали середні селянські господарства, було багато і бідняцьких (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 12). Сільське населення зобов'язане було здавати державі обов'язкові поставки сільськогосподарської продукції, сплачувати податок за землю (400 крб. від гектара), за корову, коня (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 7, 13). Посилений податковий тиск був спрямований на неможливлення самостійного господарювання, був одним із засобів примусити вступати селян у колгосп.

Звіт ОУН доводить, що на Закарпатті у повоєнний час радянський тоталітарний режим здійснював колективізацію такими ж методами, як і в радянській Україні у 30-і роки ХХ ст. Радянська система, як звітують підпільники, намагалася спочатку засобами пропаганди, особливо через партійний та комсомольський актив, переконувати селян у перевагах колгоспного життя. Місцеві комуністи і комсомольці першими мали вступати до колгоспу і власним прикладом мотивувати інших, але це не завжди діяло, бо деякі «партійні» такі настанови ігнорували (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 1). До пропаганди залучали і спеціально надісланих з області агітаторів, партійну владу району, освітян, представників силових структур (МВС, МДБ), окремо із сільського активу створювалися ініціативні групи (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 6). Повсюдно вони організовували мітинги, де активно закликали вступати селян до колгоспів. Коли ідеологічно-пропагандивний тиск не допомагав, йшли у хід психологічні та фізичні методи впливу, обман, провокації, різного характеру погрози, особливо щодо конфіскації майна, розправи над родичами, депортацій у віддаленні регіони СРСР (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 6). У документі зазначається, що попри супротив колективізації, не всі люди були настільки сильні духом, щоб пройти «честилище», яке організовували більшовики (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 7). Зокрема, у колгоспі у селі Чорна Тиса на початку 1949 р. було 38 осіб, з них – 10 вступили у колгосп добровільно,

28 заставили силою (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 7). Підпільники повідомляють, що для колективного господарства у селян забирали найкращі земельні ділянки. У колгосп селища Ясеня було усупільнено за даними звіту – 800 га землі, 25 корів, 11 племінних бугаїв, 24 коня. 320 овець (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 7).

Особливо активно насильницька колективізація в регіоні за даними підпільників розпочалася з лютого 1949 рр. Позаяк примус давав свої результати. У кінці 1948 р. в Рахівському районі було – 4 колгоспи, а через рік вже – 17 (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 6). Негативним соціальним наслідком радянської колективізації було нівелювання традиційного життєвого укладу сільського населення Закарпаття на «псевдоколективістських засадах російськоазійської общини», відбувалося зміна його ціннісних орієнтацій на місто (Мищанин, 2014, с. 160).

Селяни зазнавали репресій сталінського тоталітарного режиму через звинувачення в участі, підтримці, допомозі, українському визвольному руху ОУН та УПА, або просто викликали у влади підозру у нелояльності до неї. У звітному документі ОУН говориться про арешти, шантаж і провокації, вибивання фізичними тортурами свідчень, тривале перебування під вартою за «співпрацю з повстанчим рухом» (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 4, 5). У суспільстві насаджувалася атмосфера страху, донощництва, наклепництва (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 6). Безпідставні затримання місцевих мешканців радянські спецслужби часто використовували для вербування агентів (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 6). На думку підпільників, багато комсомольських активістів співпрацювали з МДБ і МВС (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 3). У звіті говориться про повне свавілля представників силових структур щодо населення: «міліціонер чи стробок, кого схоче і коли схоче то виб'є» (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 12). Сіяння ворожнечі серед людей, розколювало суспільство, запобігало спротиву радянській системі.

Крім сільського господарства мешканці району працювали у традицій для регіону лісовій галузі. На засадах радянської економічної системи на Рахівщині у 1949 р. діяв лісгосп, ліспромгосп, лісозавод. Важливим підприємством була і залізниця. У звіті описуються, посадові обов'язки, подаються

відомості про заробітну плату працівників, наголошується, що ведеться боротьба з розкраданням лісу, за яке порушники часто несуть кримінальну відповідальність (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 8).

Матеріальні надходження працівників промисловості і транспорту залежали від посади. Лісничі отримували в місяць за свою роботу – 750 крб., помічники лісничого – 500 крб., бухгалтери лісгоспу – 450 крб., лісники – 280 крб. (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 9). Робітники «деники», які працювали по 8 год. мали від – 12 – 20 крб. (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 11). Директор лісгоспромгоспу отримував – 2250 крб., головний інженер – 1750 крб., головний технік – 1200 крб., майстер – 659 крб. (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 9). А кілограм сала тоді, як наголошують підпільники, коштував – 56 крб., муки – 4 крб. (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 11). Працівники підприємств лісової промисловості забезпечувалися харчовими продуктами та промисловими товарами через відділи робітничого постачання («отдел робочого снабження – ОРС») (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 10). На підприємствах організовувалися також і столові, обід в яких коштував – 8 крб. (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 11).

На розмір заробітної плати впливало і відомче підпорядкування установи та підприємства. На залізниці вона була нижчою. Начальник залізниці отримував – 690 крб., чергові колії – 550 крб., касир – 450 крб. (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 11).

При відсутності належного матеріального стимулювання, важливу увагу приділяли ідеологічному зомбуванню працівників. У звіті наголошується, що члени партійних і комсомольських організацій, не тільки мали сприяти утвердженню більшовицької влади, але, вести між робітниками пропаганду виконувати та перевиконувати норми, брати участь у соцзмаганнях, подавати самим приклад відданої праці (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 1). Можливістю здобути працю, місцева молодь пояснювала і вступ до комсомолу (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 3).

Життєві умови населення Закарпаття у попередні період (коли регіон був у складі Чехословаччини), за оцінкою підпільників, були набагато кращим. Робітник діставав за свою працю гідну платню, за пропуски та запізнення на роботу не було кримінальної відповідальності (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 13).

Детальна характеристика матеріального становища, була для повстанців одним із критеріїв ставлення населення до радянської системи. У донесенні стверджується, що робітники незадоволені своїм життям, але зовнішньо це не демонструють (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 11).

Матеріали звіту показують, що у перші повоєнні роки на Закарпатті зберігається багатонаціональний склад населення. Бачимо, що на Рахівщині переважають українці. Вони були місцевими вихідцями, а також із східних областей України «східняки», які були направлені після включення краю до складу СРСР, здійснювати його радянізацію (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 1-3). Зустрічаються представники угорської національності, вони представлені інтелігенцією та робітництвом (учителі, працівники на підприємствах лісової промисловості, залізниці, пошти). Серед інших національностей також є євреї, росіяни, чех. Прислані партійні кадри обіймали, як правило, керівні посади. Директор лісгоспу в Ясені, був українцем з Кам'яця Подільського (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 8). Директором Ліспромгоспу в цьому ж селищі був українець з Київщини, а його заступником, росіянин з Росії. (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 9). Оперативний працівник МДБ був росіянином із східних областей України, начальник залізничної станції – росіянин (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 3). Повстанці стверджують, що серед керівництва шкіл у регіоні на початку 1949 р. 50 % були «наддніпрянцями» (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 12).

Автор документу пояснює, що багато хто з місцевого українського населення називає себе «русинами». «Українець», для «нього майже чуже» і часто пов'язувалося з новою владою, адже офіційно дозволено було вживати лише «українець», а також з місцевими висуванцями, які активно втілювали не популярні заходи радянської системи. Коли повстанці хотіли мати розуміння, яка влада для місцевого населення краща, то люди відповідали оповідкою: «для чужого пса треба один бук, а до свого два» (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 13).

З інформації документа бачимо, що соціальні відмінності були пов'язані з національною приналежністю і були визначальними в ідеологічних орієнтирах. Зазначається, що загалом населення негативно налаштоване, вороже ставиться до

більшовицької влади, але активного спротиву не чинить (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 12). Українська інтелігенція, за спостереженнями підпільників, тільки частково національно та політично свідома, селяни і робітництво, теж частково політично «випроблені», «але національно не свідомі». Угорське населення регіону, хоча теж не особливо підтримувало радянську систему, але в «разі виникнення якогось мадярського національного руху, вони б вороже поставились би українського повстанського руху та українського населення» (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 11). Інтелігенція, яка приїхала з Росії займає «цілковито вороже наставлена до українського повстанчого руху і до українського населення» (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 13).

З документу ми можемо довідатися також про і освітні можливості населення Закарпаття перші повоєнні роки. На Рахівщині на початку 1949 р. діяло 11 неповних, 4 середніх і 54 початкових школи, загалом 69 шкіл. До 70 % учителів були з фаховою освітою (не уточнюється, чи це вища, чи середня педагогічна освіта), «неповно середню» мали 30% педагогів (АЦДВР, ф. 63, т. 6, арк. 12). Безпосередньо сама система навчання та її зміст не аналізуються.

Висновки. Опублікований документ «Звіт ОУН за час від 1 1 по 31 III 1949 рр.» із Рахівщини, містить інформацію про методи проведення колективізації, репресії та ідеологічний тиск щодо місцевого населення, його етнонаціональний та соціальний склад. У ньому показано сфери зайнятості, умови праці та розміри заробітної плати, освітні можливості мешканців регіону. У документі висвітлюються ідеологічні орієнтири населення краю, ставлення до українського визвольного руху та більшовицької системи у перші повоєнні роки. Матеріали підпільного донесення доводять, що складні повсякденні практики мешканців Закарпаття в цей період, були пов'язані із тоталітарним характером радянської системи, яка встановлюється/утверджується у краї. У публікації максимально збережена мова документа, виправленню підлягали лише найбільш очевидні граматичні помилки.

Джерела та література

АЦДВР – Архів центру досліджень визвольного руху.

Вегеш, М. (2000). Сторінки історії ОУН-УПА в Закарпатті (1929-1950-ті рр.). *Carpatika – Karpatica*, 7, 51–100.

Гордійчук, С. (2013). Український національно-визвольний рух на Закарпатті (1944-1958 рр.). *Вісник Прикарпатського університету. Серія «Історія»*, 23–24, 418–429.

Довганич, О. (2009). *Голгофа жертв політичних репресій: сторінками обласного тому «Реабілітовані історією»*. Ужгород : Гражда.

Довганич, О. (2008). Так ламалися долі репресованих закарпатців: сторінками обласного тому «Реабілітовані історією». Ужгород: Гражда.

Льницький, В. (2016). Український національно-визвольний рух у Карпатському краї (1945–1954 рр.). Дрогобич: Посвіт

Льницький, В. (2012). *Провід ОУН Карпатського краю*. Літопис Української Повстанської Армії. Серія «Події і люди». Книга 21. Торонто-Львів: Видавництво «Літопис УПА»

Міщанин, В. (2000). Аграрна політика на Закарпатті (1944 – 1950 рр.). Ужгород : Закарпаття.

Міщанин, В. (2008). Боротьба ОУН-УПА на Закарпатті проти політики колективізації в другій половині 1940-х років. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*, 21, 43–46.

Міщанин, В. (2014). Радянська колективізація на Закарпатті мовою документів. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*, 2 (33), 159–161.

Міщанин, В. (2018). Радянізація Закарпаття 1944–1950 рр. Ужгород : РІК-У

Міщанин В. (2021). Становлення радянської влади і боротьба ОУН-УПА на Закарпатті в другій половині 1940-х років. URL: http://dejiny.unipo.sk/PDF/2021/04_1_2021.pdf

References

ATsDVR – Arkhiv tsentru doslidzhen vyzvolnoho rukhu [Archives of the Liberation Movement Research Center] [in Ukrainian]

Vehesh, M. (2000). Storinky istorii OUN-UPA v Zakarpatti (1929–1950-ti rr.) [Pages of the history of the Organization of Ukrainian Nationalists and the Ukrainian Insurgent Army in Transcarpathia (1929–1950s)]. *Carpatika – Karpatyka*, 7, 51–100 [in Ukrainian].

Hordiichuk, S. (2013). Ukrainyski natsionalno-vyzvolnyi rukh na Zakarpatti (1944 – 1958 rr.) [Ukrainian national-liberation movement in Transcarpathia (1944–1958)]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu*.

- Seriia «Istoriia» – *Bulletin of the Carpathian University. «History» series*, 23–24, 418–429 [in Ukrainian].
- Dovhanych, O.** (2009). Holhofa zhertv politychnykh represii: storinkamy oblasnoho tomu «Reabilitovani istoriiei» [The Calvary of political repression victims: pages of the regional volume «Rehabilitated by History»]. Uzhhorod : Grazhda [in Ukrainian].
- Dovhanych, O.** (2008). Tak lamalsia doli represovanykh zakarpattsiv: storinkamy oblasnoho tomu «Reabilitovani istoriiei» [This is how the fates of repressed Transcarpathians were broken: pages of the regional volume «Rehabilitated by History». Uzhhorod: Hrazhda]. Uzhhorod: Grazhda [in Ukrainian].
- Ilytskyi, V.** (2012). Provid OUN Karpatskoho kraiu. Litopys Ukrainskoi Povstanskoï Armii. [Leadership of the OUN in Karpats'kyi Krai]. Seriiia «Podii i liudy». Knyha 21. Toronto-Lviv: Vydavnytstvo «Litopys UPA» [in Ukrainian].
- Ilytskyi, V.** (2016). Ukrainskyi natsionalno-vyzvolnyi rukh u Karpatskomu kraii(1945–1954 rr.) [Ukrainian national liberation movement in the Carpathian region (1945–1954)]. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].
- Mishchany, V.** (2000). Ahrarna polityka na Zakarpatti (1944 – 1950 rr.) [Agrarian policy in Transcarpathia (1944–1950)]. Uzhhorod : Zakarpattia [in Ukrainian].
- Mishchany, V.** (2008). Borotba OUN-UPA na Zakarpatti proty polityky kolektyvizatsii v druhii polovyni 1940-kh rokiv [The struggle of the OUN-UPA in Transcarpathia against the policy of collectivization in the other half of the 1940s]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia: Istoriia – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: History*, 21, 43–46 [in Ukrainian].
- Mishchany, V.** (2014). Radianska kolektyvizatsiia na Zakarpatti movoiu dokumentiv. [Soviet collectivization in Transcarpathia in the language of documents]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia: Istoriia – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: History*, 2 (33), 159-161 [in Ukrainian].
- Mishchany, V.** (2018). Radianizatsiia Zakarpattia 1944–1950 rr. Uzhhorod : RIK-U. [Sovietization of Transcarpathia (1944–1950)] [in Ukrainian].
- Mishchany V.** (2021). Stanovlennia radianskoi vlady i borotba OUN-UPA na Zakarpatti v druhii polovyni 1940-kh rokiv. [Formation of soviet power and the struggle of the OUN-UIA in Transcarpathia in the second half of the 1940s]. URL: http://dejiny.unipo.sk/PDF/2021/04_1_2021.pdf [in Slovakia]

Документ

РахівщинаДата
вис. 31.У.1949 р.

З В І Т

за час від І.І. по 31.ІІІ.1949 р.

А. Вороже середовище:

І. Партія, комсомол, піонери, жовтенята:

Первинна парт.організація – Ясіня.

	Пост	Ім'я прізвище та по батькові	Національність	Місце поход..	Військовий ступінь.
	Секретар	Делягин Василь	Україн.	Лазещина	
	Член	Василович	„	Ясіня	
3	“	Дячук Юра Юрієвич	„	„	
	“	Любенчук Іван	„	„	
	“	Булданюк Василь	жид	„	
6	“	Пімліхман Хуна		Ч.Тиса	
		Якубович	Україн.	Ясіня	
		Біловусяк Андрій	„		
		Михайлович			
		Бронтерюк Василь			
Первинна парт. організація при лісгоспі – Ясіня					
	Секретар	Трач Іван Романович	Україн.	Камен.	Майор
	Член	Бронтерюк Данило	„	Поділь	
4	„	Пранничук Ілько	„	Лазіщи	
	„	Йосипович	„	„	
	„	Семенюк Юра	„	„	
		Дренкалюк Петро			
Первинна парт. організація при ліспромгоспі – Ясіня					
	Секретар	Оборин	Русский	Східняк	
	Член	Кучерук Вассиль М.	Укр.	Наддніп	
	„	Сорокін Майоров П.	Русский	Росія	
	„	Димедюк Андрій	Укр.	Ясіня	
	„	Михайла	„	Росія	
	„	Лихітько Ізак Тимка	Русский	„	

	„	Орлов Спасюк Іван Данилюк Дячук Степан Івана	Україн. „ „	Чор. Тис Наддніп. Ясіня.	
	„				
	„				
	„				
	„				
Первинна парт.організація- Чорна – Тиса					
3	Секретар Член „	Палчук Степан Спасюк Іван Боднарчук Ферій	Україн. „ Мадяр	Ч.Тиса „ „ Ясіня	

Всі вище подані первинні парт.організації підпорядковані Окрпартком /райпартком/.

На вище поданих членів партії, Окрпартком, через секретарів первинних організації натискає вести пропаганду між робітниками, лісгоспу і ліспромгоспу виконувати та перевиконувати норми, давати самим приклад у перевиконанню норм, вести пропаганду відносно колгоспів, творити ініціативні групи, першими уносити заяву до колгоспу. Ці завдання більшість членів партії стараються вповності виконувати але є і такі, які цілковито ігнорують припоручення партії і хоч був великий натиск, вступити в члени колгоспу і дати примір громадянству, то були такі, які цілковито від цього відмовились і в колгосп не вступили.

-2-

.К о м с о м о л.

Первинна комсомольська організація. – Ясіня

:	Пост	Ім'я прізвище та по батькові	Національність	Місце пох	війск.ступ.
	Секретар	Молдавчук	Укр.	Ясіня	
	Член	Василь		Лазещина	
	„	Степанович	„	„	
	„	Гаврилюк Іван	„	Ясіня	

	„	Дмитра	„	„	
	„	Вінтоняк Василь	„	„	
	„	Миколи	„	„	
	„	Молдавчук	„	„	
	„	Степан Степана	„	„	
	„	Тафійчук	„	„	
	„	Михайло Івана	„	„	
0	„	Тафійчук Марія	„	„	
	„	Івана	„	„	
1	„	Чупок Степан	„	„	
	„	Степана	„	„	
2	„	Тафійчук	„	„	
	„	Василина Івана	„	„	
3	„	Калинюк Іван	„	„	
	„	Івана	„	„	мл.лейт.міліції
4	„	Мордайчук Юра	„	„	
	„	Юрі	„	„	
5	„	Кувік Михайло	„	„	
	„	Марії	„	„	
6	„	Петрук Іван	„	„	
	„	Анни	„	„	
7	„	Тодерлюк Іван	„	„	
	„	Кушнірчук	„	„	Лазещина
8	„	Василь Михайла	„	„	Ясіня
	„	Жураковський	„	„	
9		Микола Івана	„		
		Дячук Марія	„		
0		Василя	„		
		Адамюк Іван	„		
1		Ключівський	„	„	Мадяр
		Василь Юри	„		
2		Воробчук Андрій			
		Андрія			
3		Міщук Іван			
		Дмитра			
4		Ганатин Степан			
		Ганатин Василь			
5		Біланюк Олена			
		Василя			
6		Бандасюк Кирило			
		Івана			
7		Стеблюк			
		Михайло Юри			
8		Клочурак Степан			
		Михайла			
9		Делятинчук			

		Дмитро Василя Бакай Дежо Сеник Пейтер Йовжія			
Первинна комсомольська організація при лісгоспі – Ясіня.					
	Секретар	Пантелей	Русский	Східняк	
	Член	Путуружук	Україн.	Ясіня	
	„	Йосиф	„	„	
	„	Ковбаснюк Марія	Мадяр	„	
	„	Василя	Україн.	Лазіщина	
	„	Чайковський	„	„	
		Степан			
		Васильчук			
		Василь Івана			
		Д(Б)ерез Іван			
Первинна комсомольська організація при ліспромгоспі – Ясіня.					
	Секрет.	Ленчур Василь	Україн.	Закарпаття	
	Член	Івана	„	Наддніпрян	
	„	Мирончук Ольга	Мадяр	Ясіня	
	„	Климентюк Юра	„	„	
	„	Климентюк	Україн:	Ч.Тиса	
	„	Федір	„	Ясіня	
	„	Спасюк Стефан	„	„	
	„	Олекси	Україн.	„	
	„	Жураковський	„	„	
	„	Юра Івана	„	„	
0	„	Ковбаснюк Анна	„	„	
	„	Василя	„	„	
1	„	Новосилецький	„	„	
		Микола Дмитр			
2		Молдавчук			
		Микола Василя			
3		Довірак Микола			
		Івана			
		Звіздарюк Юра			
		Юри			
		Дячук Василь			
		Гаврилюк			
		Михайло Петра			

-3 -

Первинна комсомольська організація при лісзаводі. – Ясіня.

п.	Пост	Ім'я прізвище та по батькові	Націо.	Місц. Поход	війск.ступ.
----	------	------------------------------------	--------	----------------	-------------

	Секретар	Жураковський	Україн.	Ясіня	
	Член	Василь Іван	„	„	
	„	Ковбаснюк Анна	Мадяр	„	
	„	Івана	Україн	„	
	„	Андрушук Степан	„	„	
	„	Бойчук Михайло	„	„	
	„	Федор	„	„	
	„	Сергійчук Іван	„	„	
	„	Михайла	„	„	
	„	Гільтяюк Юра	„	„	
	„	Куржук Микола	„	„	
	„	Івана	„	„	
0	„	Гринюк Степан	„	„	
	„	Степана	„	„	
1		Рипарюк Степан			
		Степана			
2		Кабалюк Михайло			
		Брогдіс Василь			
3		Климентюк			
		Андрій			
4		Корженюк Василь			
		Миколи			
		Карабінюк Олена			
		Івана			

Вище поданих комсомольських організаціях, всі комсомольці ідейні

І активні, є багато з них, які вступили в комсомол лише тому, щоб було легше дістати їм якусь працю, але більшість комсомольців є активні та багато з них працює з МГБ і МВД.

І. Поліція.

1. Опер.працівник МГБ Ковальов ст. лейтанант, руськмй, східняк.

2. Опер.працівник МВД Горбов ст. Лейтанант, Жид, східняк.

Ці два оперативники мають такі села: Ясіня, Чорна-Тиса, Лазещина, Кваси, Білинь.

1. Участковий на село Лазещину Гулень Михайло, українець, с.Луг.

2. Участковий на с. Ясіня Мотрюк Іван м. лейтанант, українець, з с. Чор. – Тиса.

3. Участковий на с. Чорна-Тиса Мішук Іван Дмитра, м. лейтан. укр. з с.Ясіня.

В с. Ясіня стоїть пограничний гарнізон в числі до 15 чоловік, під командою лейт. Гулуфка.

Цей гарнізон час-від-часу контролює поїзд на станції – Ясіня та один з них стало стоїть коло телефону.

В с. Богдан стоїть команда погранвійськ з охороною около 20 чоловік. Цій команді підпорядковані 5 гарнізонів погранвійськ. Перший гарнізон начислює від 35-40 чоловік. Ці гарнізони розміщені: під Піпіваном, Балцатуром, Рибницею, Квасним, та на Лугах. Ці погранвійська охороняють границю від Румунії.

Залізнодорожні гарнізони.

Охорона тунелю Вороненка–Зімір, від 25-30 чоловік. Охорона Тунелю Зімір від 20-22 чоловік. Охорона мосту Лазещина, від 20-22 чоловік.

Охорона мосту Лопушанка, від 20-22 чоловік. Охорона мосту Тявелів, від 20-22 чоловік. Охорона двох тунелів в Кевелі, від 40-45 чоловік. Охорона мосту Кваси, від 20-22 чоловік. Охорона мосту Кваси – Буківські, від 20-22 чоловік. Охорона двох мостів – Ростокі, від 20-22 чоловік. Охорона мосту і тунелю-Берлабаш, від 20-22/чоловік. Охорона мосту Кругла-Трибушани, від 20-22 чоловік.

В с. Чорна-Тиса-Стебний була станиця стрибків, які чоловік, якою командував Манівчук Ілько. Коли Манівчука зліквідовано станиця стала недіяльною. Пішла поголоска, що зброю від стрибків забрали, а в дійсности зброї в них ніхто не бачив, коли і кому цю зброю здали. Ці стрибки не сиділи стало на станиці, але працювали дома і тримали коло себе. На заклик команданта всі являлися до його розпорядимости.

В селах: Чорна-Тиса, Лазещина, Кваси, створені т.зв. общественні групи. Така одна група складається від 100-120 чоловік. Така одна група ділиться від 10-12 груп, в яку входять від 9-10 чоловік. На групу 120-ть очолює один командант, який приділю екомандантів на групи по 10 чоловік і має до розпорядимости від 10-11 мадярських крісів. Ці групи по-черзі сповняють ночами службу. Крім команданта загальної групи дає припоручення групі участковий міліції, який видає в вечір кріси,

а рано кожний особисто мусить участковому здати. Кріси через день стоять у сільраді.

Бойові акції відносно українського населення.

Дня 1.І.1945 р. опер. Працівник МГБ Ковальов екаликаз з Ясіня Гром. Куриляк Івана с. Івана роджений 1923 р.в. с. Лазіщина. Спитав цього громадянина, чи він знає дорогу на полонину Кукул. Згаданий гром. був заангажований в січні 1947 р. на співпрацю з МГБ, але роботи корисної не давав. Коли Куриляк сказав, що знає дорогу на Кукул, Ковальов приперучив/йому повести групу війська на Кукул, бо там є бандери. Зараз після цього дав Курилякови достатню кількість горілки, і після цього Куриляк попровадив 9-ть большевиків під ком. Капітана МГБ Михайлова в напрям Кукул. Вже була ніч як зайшли в ліс, пройшовши лісом один кілометр попали на засідку «партизанів: / інша група в числі 10 чоловік пішла попередньо в ліс під ком. якогось капітана МГБ і зробила цю засідку/, які відкрили вогонь по большевиках, і зразу паде нібито забитий капітан Михайлов. Звівши кортку перестрілку група большевиків, які прийшли з Куриляком втікає залишаючи вбитого Михайлова, який ще нібито хропить, а група «партизанів» роблячи наступ на втікаючу групу лапають Куриляка та знаходять «вбитого» Михайлова, то зараз таки тішаться, що вбили велику рибу, одні почали стягати чоботи, а другі беруть Куриляка на бік.

От убили велику рибу – говорить один до другого. На очах Куриляка почали стягати чоботи з убитого, але зараз беруть його на бік та питають його звідки і шо за один, а далі говорять: «От який українець» видеш на своїх хлопців большевиків. Починають називати сексотом і тп, а опісля беруть шнур на шию і хочять вішати, як сексота. Куриляк оправдується, що він сексотом не є, що большевики змусіли його вести на полонину Кукул, але він чує себе українцем, а навіть стрічався з місцевими повстанцями. Ну як що ти Добрий і правду говориш з повстанцями, то скажи нам хто ще про це знає, щоб міг ствердити шо ти правду говориш, а рівно ж загарантувати, шо ти не є сексот – говорив до нього провокатор.

Куриляк на те відповідає:

- Перше моя сестра Параска.
- Ну а ще хто.
- Ключівський Степан.
- А ще хто.
- Кувік Михайло.
- А ще хто.
- Васильчук Микола.

- ще хто. Лише тільки ці люди знають про те, що я, стрічався з українськими повстанцями, бо тільки з ними про те говорив. Ну і як що ти добрий до нас, то веди нас до дому, та давай повечеряти, – говорить провокатор. Куриляк веде провокаторів до себе додому, задоволений побідою «українських повстанців» над большевиками.

- Прийшовши до дому провокатори лишаються під хатою, а Куриляк входить до хати, каже сестрі Парасці варити їсти, бо прийшли *наші хлопці”, але перше хай іде на двір, бо там її кличе провідник. Параска приходить на двір і один з провокаторів подає їй руку представляючи себе провідником.

Вона вже в хаті була зорієнтована, що це провокаційна група, і коли провокатор подає їй руку вона б'є своєю рукою по його і каже :”Іди геть, бо я не знаю жодних провідників” – і при цих словах втікає до хати, та говорить Іванови, що це провокатори, але Іван хоче її переконати, що це не можуть бути провокатори, бо вони вбили на його очах капітана Михайлова. Однак Параска таки далі стояла на своїм.

За кілька хвилин один з провокаторів приходить до хати і просить дати вечеряти, бо дуже голодні, але Параска їсти не хоче дати і зараз входять більше і забирають Івана і Параску з хати, як сексотів ідуть з ними до Ключівського Степана, але не заставши його в дома ідуть до Кувіка Михайла.

Прийшовши до Кувіка, і почали кликати його через вікно, щоб вийшов на двір представляючи себе українським повстанцями. Він їм відповідає, що на двір не йде, жодних повстанців не знає і кому його треба най прийде в день.

Тоді двох провокаторів заходять до хати, кажуть йому заслонити світло і вийти на двір, бо мають щось з ним говорити. Він від цього відмовляється. Вони йому кажуть, що хай нічого не боїться, бо на дворі є Куриляк Іван і зним хоче щось

говорити. Зараз почав Куриляк Іван кликати його на двір, але він не погодився вийти. Тоді провокатори кажуть йому: «Ти з безпекою /МВД/ робиш, а зинами/ говорити не хоч, то підеш із нами, а ми з тобою поговоримо, і беруть Кувіка силою з хати, на дворі заливають очі в плат і ведуть його, рівно ж Куриляк Івана і Параску в ліс «Гнилий Потік»».

Двоє згадані лишаються на боці, а Кувіка хочуть вішати, але не добувши нічого від нього заводять до колиби, кажуть лягати долів лицем і ставлять коло нього одного стійкового. Коли попід хустку, якою мав зав'язані очі він придивився, що стійковий від колиби віддалився, Кувік зривається і втікає до дому. Ранком, як тільки день зробився Кувік іде в с. Ясіня до оперативного працівника Ковальова зголошує йому про випадок з «бандерами» минулої ночі, і подає хустку якою мав зв'язані очі. Ковальов бере хустку до рук підносить до носа, а опісля кидає на землю, говорячи: «Фе як смердить бандерами». Ковальов вислухавши Кувіка каже йому йти до дому, але, він відмовляється бо боїться що бандери знову прийдуть. Ковальов йому знова на те відповів: «Не бійся нічого я зараз там військо пришлю». Кувік вернув до дому, але війська не бачив, щоб ішло його охороняти».

Провокаційна група, яка залишилася в лісі з Куриляками, б'ють їх, як сексот, та допитують хто ще за них може загарантувати, як про добрих людей й не добувши більш нічого підходить один з провокаторів до них обох і говорить: «Ви знаєте мене добре, я капітан з Рахова а тепер будети нам говорити про все про що знаєте».

Івана б'ють і Іван признається усе, що тільки знає, а Параску б'ють, але вона не признається нічого, помимо того, що Іван її каже: «Признавайся Параско нехай мене тільки не б'ють».

Над ранком Івана і Параску забрали в с. Ясіня і замкнули в тюрму.

Дня 7/І.1949 р. Параска з тюрми втікає, а по полудне до її батьків приходить Ковальов і каже їм, що коли Параска не зголоситься до завтра рано в нього то він таки завтра їх вивезе на Сибір.\

Дня 8/І.1949 р. рано під натиском своїх батьків Параска пішла і зголосилась в Ковальова, який її замкнув в тюрму, а дня

9/І.49 р. забрали Івана і Параску до Ужгороду в тюрму де знаходяться і сьогодні. Параска під час допитів трималась добре, а Іван сипав.

Дня 7/І.49 р. опер. Працівник Ковальов заарештував гром. Ключівського Степана с. Федора, ур. 1915 р.в. с Лазіщина і тут замешканого, жонатий, батько 4-рьох дітей, працював лісником /побережник/.

Вище згаданого підозрівали в співпраці з українськими повстанцями, якого зсипав Куриляк Іван під час провокації. Арештований не сипле нічого.

Дня 8/І. 1949 р. опер. працівником Ковальвом заарештована гр. Васильчук Миколу с .Івана ур. 1924 р в с. Лазещина і тут замешканого, не жонатий.

Вище згаданого підозрівають в співпраці з українським повстанчим рухом, якого всипав Куриляк Іван під час провокації. Арештований не сипле нічого.

Дня 8/І.1949 р. опер. Працівником Ковальовим заарештовано Тиміцького Василя с. Володимира, ур. 1924 р. в с. Лазещина і тут замешканого, не жонатий.

Вище згаданого підозрівали з співпраці з українським повстанчим рухом, а саме закидали йому, що нібито він мав віддати куєимета українським повстанцям.

Дня 8/І.1949 р. опер. Працівником Ковальовим заарештовано гр. Тафічука Василя Ількового, ур. 1892 р. в с. Лазіщина і тут замешканого, батько 9 дітей.

Вище згаданого підозрівали в співпраці з українським повстанчим рухом, що нібито він мав доставляти українським повстанцям муку.

Дня 8/І.1949 р. опер. Працівником Ковальовим заарештована гр. Семенюк Василю Марії, ур. 1928 р. в с. Лазіщина і тут замешкану, дівчину. Вище згаданий підозрівають у співпраці з українськими повстанцями.

Ключівського Степана і Васильчука Миколу завезено до Ужгороду в тюрму з Ясіня до 12/І.1949 р. де знаходиться по сьогоднішній день. Тафічук Василя, Тиміцького Василя і Семенюк Василю випущено до дому Дня 12, І.1949 р.

Дня 9/І.1949 р. опер. Працівником Ковальовом заарештовано гр. Передарюк Івана, ур. 1918 р. в с. Чорна – Тиса,

жонатий і тут замешканий дітей немає. Вище згаданого підозрівають в співпраці з українським повстанчим рухом.

Дня 9/І. 1949р. опер. Працівником Ковальовим заарештоовано гр. Ковалюк Досю Ілька, ур. 1927 р. в с. Чорна-Тиса, дівчина і тут замешкана.

Вище згадані підозрівають в співпраці з українським повстанчим рухом.

Дня 9/І.1949 р. опер. працівником Ковальовим заарештовано гр. Лепетчук Анну, ур. 1926 р. в с. Чорна – Тиса і тут замешкана.

Вище згадану підозрівають в співпраці з українським повстанчим рухом.

Дня 9/І.1949 р. опер. працівником Ковальовим заарештовано гр. Пнівчук Василю, в с. Чорна – Тиса і тут замешкана.

Вище згадану підозрівають в співпраці з українським повстанчим рухом. Дня 9/І.1949 р. опер. працівником Ковальовим заарештовано гр. Паращук Юру, ур. 1922 р. в с. Чорна – Тиса і тут замешканого Вище згадного підозрівають в співпраці з Укр. Повстанцями

Всіх поданих арештованих вивезені з с. Ясіня до тюрми в Ужгороді, дня 12/І.1949 р., де вони знаходяться і до сьогодні. Арештовані які вивезені до Ужгорода ще не суджені.

Під час зими опер. працівник Ковальов закликав до себе різних громадян, з яких напевно багато завербував.

ІІІ. Адміністрація.

1. Міськрада, міськвиконком:.....
2. Райрада, райвиконком:.....
3. Воєнкомат:.....
4. Совіхім:.....
5. Земвідділ:.....

З початком м. лютого 1949 р. окрпартком взявся досить рішучо за переведення колективізації.

З кінцем 1948 р. в Рахівському окрузі /районі/ було чотири колгоспи, а з кінцем березня 1949 р. вже було 17-ть колгоспів. По селах роз'їхалися представники райпарткому, МВД та МГБ, яким до помочи прислала область відповідних агітаторів.

З області і округи приїжджало в село від 3-5 чоловік, які зараз скликали в с. партійних, сільську адміністрацію з яких зараз створили ініціативну групу, а опісля проводили мітинги в справі колективізації, а що такі мітинги давали добрих результатів, то ці представники з району закликали до себе громадян/ звичайно добрих господарів/ і всіма можливими пропагандивними засобами, а як це не допомагало, то і погрозами вивозу на Сибір та ліквідацією майна, примушували підписувати заяви до колгоспу.

Приміром в с. Ясіня І/ІІ. 1949 р. приїхав з обл. завідуючий шкіл Шелест Євген, партійний начальник МГБ Рахівського Округу майор Щабайло, по національності жид і майор МГБ Михайлов. Ці три взяли допомочі опер. працівникам Ковальова і Горбова а кожний з них засідав в окремій кімнаті і кликали до себе поодиноких громадян та казали їм писатися в колгосп. Коли даного громадянина одному з них не вдалося втягнути в колгосп, то він цього громадянина відсилав до другого, наприклад Ковальов до Горбова, Горбов до Михайлова, і т. д., і так кожний мусів зайти до всіх п'ятьох, якщо не погодився в одного або в другого підписати заяву в колгосп. Коли першому другому чи третьому вдалося втягнути в колгосп то тоді він був звільнений, а коли ні то він так мусів перейти всіх п'ятьох, а останній найбільш загрожував вивозом або ліквідацією майна.

Річ ясна, що лише людям сильної волі вдалося перейти таке “чистилище” і не дали втягнути себе в колгосп. Ініціативна група в інший спосіб притягала громадян в колгосп, Нпр.: 25 березня 1949 р. в с. Ясіня члени ініціативної групи Дячук Стефан, Цімліхман Зельман і Цімліхман Морхуна закликали гр. Сенік Йовжій Йосифа з національності маляр до столовки тут цього громадянина напоїли до бестямі, підсунули йому свисток паперу і сказали на ньому підписатися. Сенік дав свій підпис на цім свистку але він цього не памятав.

На другий день ці три ініціатори присилають до Сеніка забирати майно до колгоспу. Коли Сенік спротивлявся забранню майна ці люди показують йому заяву, з його власним підписом про вступ до колгоспу, і аж тепер Сенік зорієнтувався як його обманули.

Подібних випадків було багато.

Як вже постворювали правління колгоспів, правління ці приступили зараз до вимірювання земель під колгосп. Землю взяли під колгосп найкращу, а це звичайно в центрах сіл. В громадян, які мешкали на відтинку заплянованої землі під колгосп, забрали силою їх власне поле, незалежно від того чи записався в колгосп чи ні, і не колгоспникам поприділювали землю на край села звичайно найгірші пустирі, але поки отримують землю мусять поплатити податки за відібрану землю, яких поначислювали по 400 крб. від гектара.

І. Колгосп – Ясіня.

Управління:

Голова Дячук Степан Івана Українець, партійний.
Бухгалтер Решук Василь Івана українєць, безпартійний.
Агроном Делятин Василь Василя, українєць, партійний.
Бригадир Цімліхман Зельман Михайлович жид безпартійний
Завідуючий С(О)кота Марош Сруль с. Зейди жид, безпартійний.
Завідуючий коней Цімліхман Мархуна Якович жид, партійний.
Завідуючий по здачі контингенту колгоспу Стебюк Юра Василя Укр. безпартійний.
Фельшерфет лікарні Кабалюк Юра Юри.
Домоуправитель Вершик Андрій Михайла українєць, безпартійний.

Загальна кількість членів в колгоспі 105 чоловік.

Загальна площа землі в колгоспі 800 га.

Худоба.

Коров 25 штук.

Плем. бугаїв 11 штук.

Телиць 40 штук.

Коней 24 ”.

Овець 320 ”

Колгосп – Тиса.

Голова Спасюк Іван українєць партійний.
Заступник Капчук Василь українєць безпартійний.

Загальна кількість членів в колгоспі 38 чоловік з них 10-ть вступило добровільно, а 28 примусово.

7. Лісгосп, ліспромгосп.

Лісгосп має своє ділове зверхництво в області, яке має назву обласне Міністерство лісової господарки. Останнє підпорядковане республіканському міністерству лісової господарки.

Лісгосп ділиться на лісництва, лісництво має обєжчиків яким підпорядковані від 2 – 4 лісники.

В районі може бути від 1-2 лісгоспи в залежності від площі занятої лісом.

Лісгосп може мати від 5-8 лісництв.

Лісництво може мати від 2-3 обєжчиків.

Завдання лісгоспу: лісгосп охороняє ліс від крадіжжі, огню, і охорону перед хробаками, які нищать кору і коріння, веде очистку ліса від зламів, займаються засаджуванням ліса, направою доріг в лісі та виділює на ліспригоспну площу для рубання ліса/ лісосіка/, а на зрубані площі лісу пильнують, щоб ліспромгосп/ робітники/ не залишили на зрубі стоячих дерев.

З вищезгаданих завдань зараз лісгосп найбільш пильнує приділення площі під лісосіку, за крадіжжю, та частинно засаджують.

Лісгосп – Ясіня.

1.	Директор Трач Іван Романа українець парт., Камянець Подільський.
2.	Ст.лісничий і заст. директора Головчук Євген Єн. Укр. безпартійний, Великий Бичків.
3.	Інженер лісгосподарки Головчук Василь М. укр. безпарт. Великий Бичків.
4.	* л/к Говбел Августин С. маляр безпартійний Ясіня
5.	* лісової охорони Которажук Йосиф Анни укр. комс. Ясіня.
6.	* попер. Шмуляк Микола Н. укр. безпартійний Великий Бичків.
7.	Секретар Ковбаснюк Марія Василя укр. комсомолка Ясіня.
8.	Зав. Господарства Звіздарюк Юра Юри укр.

комс. Ясіня.
9. Статистик Чайковська Ірина мадярка безпартійна Ясіня.
10. * Романюк Олена Юри укр. безпартійна Ясіня.
11. зав.уділ. Біров Іван Августа маляр безпартійний Ясіня.
12. Голов. Бухгалт. Сидояк Василь В. укр. безпартійний Великий Бичків.
13. Старш. Бухгалт. Ференці Єцкік Йовжіїв маляр безпартійний Ясіня.
14. Бухгалтер Чайковський Степан Степана, маляр, комс., Ясіня.
15. Бухгалт. Ференц Бийло Н. маляр безпартійний Ясіня.
16. Касієр Романюк Марія Юри укр. безпартійна Ясіня.
17. Касієр Гобель Гоніка С. мадярка безпартійна Ясіня.
18. Зав. відділом робітничого постачання Попович Микола укр. безпарт. Ясіня.
19. Зав. нарком Зеленчук Василь укр. безпартійний Ясіня.

Лісництво – Лазещина.

1. Лісничий Ференци Бийло М. маляр безпартійний Ясіня.
2. Бухгалтер Палагмін Федір укр. безпартійний Галичанин.

Обещики / Обізники/.

1. Ключівський Степан укр. безпартійний Ясіня.
2. Передарюк Михайло укр. безпартійний Лазещина.

Лісники – Лазещина.

1. Керестещі Кароль маляр безпартійний Буштин.
2. Андрійчук Василь Андрія укр. безпартійний

Лазещина.	
3.	Романюк Іван укр. безпартійний Лазещина.
4.	Семенюк Василь Юри укр. безпартійний Лазещина.

Лісництво – Лопушанка.

1.	Лісничий Репарюк Онтій К. Мадяр безпартійний Ясіня.
2.	Помічник лісничого Ключівський Юра Степана укр. безпартійний Ясіня.
3.	Бухгалтер Сенюк Михайло Максима, укр. безпартійний Лазіщина.

Обещики:

1.	Понничук Ілько Йосипович українець партійний Лазіщина.
2.	Дренкелюк Петро безпартійний українець Лазіщина

Лісники:

1.	Андрійчук Андрій Дмитра укр. безпартійний Лазіщина.
2.	Васильук Василь Івана укр. комсомол, Лазіщина.
3.	Пластуняк Федір українець безпартійний Ясіня.
4.	Кувік Іван Степана укр. безпартійний Лазіщина.

Лісництво – Свидовец

.	Лісничий Дячук Микола Дмитра укр. безпартію Ясіня зарплата	50	рб.
.	Помічник лісничого Пантелей русский комсомолець з Росії	00	,
.	Бухгалтер Дячук Василь Дмитра укр. безпарт. Ясіня	50	,

Лісництво «Станиславівське» – Чорна – Тиса.

.	Лісничий Мельник Михайло укр. безпарт. Велкий Бичків	50	рб
.	Помічник лісничого Ференц Петро Н. мадяр безпарт. Ясіня	00 *	
.	Бухгалтер Максим Василь Василя укр. безпарт. Ч.Тиса	50 *	

Лісництво «Довжинське» – Чорна-Тиса.

.	Лісничий Кравчук Василь укр. безпарт. Лазещина	50	рб.
.	Помічник лісничого Мачик Степан Албинів мадяр безпартійний. Ясіня.		
.	Бухгалтер Тимчук Михайло Івана укр. безпартійний Лазещина		

Платня: Лісничі отримують по 750 крб., помічники лісничих по 500 крб.

Бухгалтери по 450 крб., обєжчики по 350 крб., лісники по 280 крб. місячно.

Ліспромгос

Ліспромгосп має своє ділове зверхництво області, яке має назву обласне міністерство – ліспромтрест. Останнє підпорядковане, республіканському Міністерству лісової промисловости.

Ліспромгосп ділиться на лісопункти, яких є від 2-3 в ліспромгоспі. На район може бути один або два ліспромгоспи в залежності від занятої площі під ліс прим. Для виробки лісу Ліспром займається самий вирубкою і доставою ліса до залізної дороги, яке відправляється до якихось там деревопромислових заведень.

Ліспромгосп – Ясіня.

.	Директор Кучерук Василь Михайла укр. парт. Київщина	250	рб.
.	Заступник директора Оборин русский парт. з Росії	800	
.	Головний інженер Мускур Іван Василя укр. безпарт. В.Бичків	750	
.	Головний технік Сорокін – Майоров Піер рус. з Росії	200	
.	Головний бухгалтер Лихітько Ізаак Тимка укр. парт. з Росії	200	
.	Ст. інженер Суховія Ілько укр. безпартійний Ясіня	100	
.	Завідуючий гаражу Соколовський Борис рус. з Росії	100	
.	Інженер Спасюк Микита Микитович укр. безпартійний Ясіня	50	
.	Попадюк Михайло Івна укр. безпарт. Ясіня	00	
0.	* Бінос Іван Карла маляр безпарт. Ясіня	00	
1.	Заступник головного бухгалтера Лазарь Степан Степана мад. безп. Бичків	00	
2.	Технік Лексов національність невідомо, парт. невідомо, Росії	00	
3.	Інспектор реал. Демедюк Андрій Михайлович укр. парт. Ясіня	00	
4.	Плановик Гладкая Єлена рус. Безпартійна з Росії	50	
5.	Кап. буд. Мандзюк Василь Михайла укр. безпарт. з Ясіня	00	
6.	Бугол Луце маляр безпартійний Закарпаття	00	
7.	Доставчик товарів Пранничук Андрій с. Лазіщина безпарт.	00	
8.	Технік Ленчур Василь Івана укр. комсомол Закарпатчик	50	
9.	Статистик Лофердюк Юра укр. безпарт. Ясіня	50	

0.	Зав. господаркою Іванюк Дмитро Степана укр безпарт. Лазещина	50	
1.	Рахівник Гашпарович Бижі маляр безпартійний Ясіня	50	
2.	Рахівник Мельчевич Бижі * * *	50	
3.	* Гринюк Степан Степана укр. комсомол Ясіня	50	
4.	Діловод Цуккерман Єлена жидівка парт. невідомо русская	50	
5.	Касієр Климпогюк Юра маляр комсомол Ясіня	50	
6.	Машиніст Мирончук Ольга укр. комсомолка наддніпрянка	60	
7.	Зав. складдерава Тимчук Василь Івана укр. безпарт. Лазещина	90	
8.	Майстер Кувік Михайло Павла укр. безпартійний Ясіня	50	

Лісопункт – Лазещина.

.	Начальник М(Н)анівчук Дмитро Василя укр. безпарт. Ясіня	1200.	рб
.	Технорук Томащук Іван Юри безпартію укр. Великий Бичків	1100	
.	Ст. бухгалтер. Лазарович Василь Михайла укр. безпарт. Лазещина	900	
.	Зав.госп. тиміцький Василь Володимира укр. безпарт. Лазещина	500	
.	Бухгалтер Новосилецький Михайло Василя укр. безпарт. Лазещина	500	
.	Секретар Митничук Анна Івана укр. безпарт. Лазещина	450	
.	Майстер Копанчук Дмитро укр. безпартійний Лазещина	850	
.	Майстер Тулайдан Михайло укр. безпартійний Ясіня	850	
.	Ком. майстер Тиміцький Михайло Володимира укр. безпарт. Л.	650	

0.	Майстер Обладанюк Юра Андрія укр. безпартійний Ясіня	850	
1.	Майстер Тафічук Іван Маріки укр. безпартійний Ясіня	850	
2.	Майстер Павлючок Олекса Василя укр. безпартійний Ясіня.	850	
3.	Майстер Айб Іван Василя укр. безпартійний Лазещина	850	

Лісопункт “Свидовець” Ясіня.

.	Начальник Кушнірюк Степан Степана укр. безпартійний Ясіня	1100	рб.
.	Технорук Захарчук Василь укр. безпарт. Наддніпрянець	1100	
.	Старший бухгалтер немає		
.	Статистик Жураковський Юра українець комсом. Ясіня	450	
.	Завгосп немає.		
.	Майстер Кайз Антон Юрович маляр безпартійний Ясіня	850	
.	* Облодонюк Микола Юри укр. безпартійний Ясіня	850	
.	* Суховія Василь Миколи укр. безпартійний Ясіня	750	

Лісопункт – Чорна – Тиса

.	Начальник Старостин Сергій Іванович рус. безпарт. Росія	200	рб.
.	Технорук Попадюк Михайло Михайла укр. безпартійний Ясіня	100	
.	Стар. бухгалт. Кіселюк укр. безпартійний місце походження Яремчанський район с. Ворохта		

.	Статистик Пранничук Олекса укр. безпарт. Ясіня	00	рб
.	Завгосп. Мачик Антон маляр безпартійний Ясіня	00	
.	Майстер Цімліхман самуель Ліня жид безпарт. Ясіня	50	
.	Майстер Маківчук Іван Степана укр. безпарт. Ясіня	50	
.	Майстер Мілчевич Карло маляр безпарт. Ясіня.	50	
.	* Спасюк Степан Федора укр. безпарт. Ясіня	50	
0.	* Спасюк Степан Олекси укр. комсомол. Ясіня	50	
1.	* Мезев Людвіг маляр безпартійний Ясіня	50	

При ліспромгоспові знаходиться відділ робітничого постачання /ВРП/ або отдел робітничого снабження /ОРС/.

.	Начальник ОРС Корчинський укр. безпартійний Закарпатчик	100	рб.
.	Заступник начальника назвисько невідомо рус. парт. невід Росії.		
.	Головн. бухгалт. Капчук Степан Михайлович укр. безпарт. Ясіня	900	рб.
.	Бухгалтер – ревізор Демедюк Василь укр. безпарт. Ясіня	700	

ОРС – це установа/головна база/, яка через свої філії забезпечує робітництво з ліспромгоспу харчовими та промисловими товарами через свої філії. Правдоподібно ця установа немає свого ділового зверхництва в районі ні в області, а тільки це є установа ліспромгоспу, бо всі звіти і білянси передає референтові постачання в ліспромгоспі, а цей референт мабуть має свого ділового зверхника в обласному в обласному міністерстві ліспротресту.

При лігоспі Ясіня знаходиться лісопильний завод /тартак/, з трьома тартаками. В один гатер заложують і по 15-ть пил в залежності від грубости дерева.

Управа лісопильного заводу.

.	Директор Сельцер Якуб Давида жид безпартійний	200	рб.	Ясіня.
.	Технорук і заступник директора Жураковський Василь Івана українець комсомолец	000	рб.	Ясіня.
.	Плановик Вужак Андрій укр. комсомолец	00	крб.	Наддніпрянець
.	Стар. бухгалт. Меркмо Бийло маляр безпартій.	50	,	Ясіня
.	Статистик Карабінюк Олена укр. комс.	50	,	”
.	Зав. біржею Бандел жид безпартійний	00	,	”
.	Начальник ПСО Кицка Михайло укр. безпартійн.	50	,	”

На лісопильному заводі працює 120 робітників на три зміни. В с. Лазещина знаходиться шпалорізна /ріже шпалі для залізної дороги/, Ясінського ліспромгоспу.

Управа шпалорізки.

.	Начальник Ключівський Олекса Івана укр. безпарт.	00	рб.	Ясіня.
.	Майстер Андрійчук Андрій Ілька укр. безпарт.	50	,	Лазещина.
.	Рахівник Сийкей жид безпартійний	50	,	Мадярщина

Лісова залізна дорога /ЛЗД/.

ЛЗД в с. Лазещина – Студений, Кознещик і Бескіля підлягає Ясінському ліспромгоспові.

Управа ДПО: /Державна паровозна остановка/.

.	Начальник	Климотюк Федір маляр комсомолец	зарплата 900	рб.	Ясіня
.	Бухгалтер	Павлючок Василь Михайла укр. безпарт.	700	,	Лазещина
.	Механік	Дорр Іван Івана маляр безпарт.	800	,	Закарпатчик
.	Машиніст	Ковбасюк Іван укр. безпартійний	-	,	Ясіня
.	***	Новосельський Іван укр. безпарт.	-	,	
.	Майстер	Бутоноц Франц хорват безпарт.	-	,	Чехословаччина

На ДПО знаходиться один малий паровіз, 8 возів, 7 платформів, /вози до короткого дерева/.

Лісові робітники заробляють від 20-60 крб. – це акортові робітники. Робітники денники, які працюють лише 8 годин в добу отримують від 12-20 крб.

ОРС забезпечує робітників через свої філії харчовими продуктами товарами першої потреби та промисловими.

1 кг. солонини робітник платить 56 крб., 1 кг. муки 4 крб. ОРС творив для робітників / столовки/, в яких робітник має дістати обід за 8 крб., але щоб попоїсти потрібно зїсти два обіди. Ці котлопункти потворено по лісах де є більше скупчення робітників – лісорубів.

Робітники майже всі незадоволені з рад. влади, але ні в кого з робітників це невдоволення не виходить на верх, а це тільки перед страхом МВД.

8. Заводи

9. Місцевпром /артілі і т.д./

10. Пошта

11. Залізниця:

На терені Рахівського р-ну знаходиться 6 станцій, і перестановок.

Стації: Лазіщина – Зімір, Ясіня, Кваси, Рахів, Берлибаш і Трибушени.

Перестанок у Білені.

Станція Зімір

.	Начальник	Прохоров Николай рус. безпартійний капітан	Зарплата 690	крб.	Росія
.	Дижурний руху	Пластуняк Іван укр. безпартійний капітан	550	” ”	Ясіня
.	*	Боднарчук Віктор мадляр безпарт.	550	”	*
.	Дижурний руху	Попадюк Микола укр. безпарт.	550	крб.	Ясіня
.	Токарний касір	Завороцька Марія рус. безпарт.	450	”	Росія.

Стрелочники.

.	Яковецький Василь Івана укр. безпарт.	75	рб.	Лазещина .
.	Гринюк Василь Михайла укр. безпартійний	75	,	”
.	Ферінц Бийло мадляр безпартійний	75	,	Ясіня
.	Васильчук Антоній Ілька укр. безпартійний	75	,	”
.	Васильчук Дмитро Степана укр. безпартійний	75	,	”
.	Васильчук Юра Юри укр. безпартійний	75	,	Лазещина

Станція – Ясіня

.	Начальник	Ванлик рус. партійний м. лейтан.	90	рб.	Росії.
.	Дижурний руху	Сойл(м)ак Дмитро укр.	50	,	Ясіня

.	”	Крицюк Василь Миколи укр. безпар.	50	,	”
.	”	Андрадук Іван Івана укр. безпарт.	50	,	”

Стрелочники.

.	Демидюк Василь Василя	Укр.	75	рб.	Ясіня .
.	Турецький Юра Івана	укр.	25	,	”
.	Ленгер Йосиф	мадяр	25	,	”
.	Йовбель Йовжко	мадяр	75	,	”
.	Климпотюк Іван Івана	мадяр	75	,	”
.	Гашпаович Калман	мадяр.	75	,	”
.	Гашпарович Рудольф	мадяр	75	,	”
.	Связіст Кухарек Антон	рус. безпарт.	20		Росії.
.	Связіст Гладуняк Федор	укр.	50	,	Галичн.
0.	Обходчик Йерінс Густі	мадяр	00	,	Ясіня
1.	” Залінцкий Йосиф	Мадяр	00	,	”
2.	” Климпотюк Іван	укр.	00	,	”
3.	” Пошок Ілько	укр.	00	,	”

12. Наросвіта.

В Рахівському районі є 4 середні школи: Рахів, Ясіня, Великий Бичків та Солотвинці.

Неповносередніх шкіл: 11

Кваси, Богдан, Трибушани, Росішка, Луг, Великий Бичків, Малий Бичків, Вишне Водяне, Косовська Поляна, Солотвина.

Початкових шкіл на терені Рахівщини знаходиться 54. Разом всіх шкіл 69.

До 70 % це фахове учительство, а 30 % – це учителі переважно з неповно – середньою освітою.

Управителями школи 50% наддніпрянці.

13. Здороввідділ

IV. Червона Армія.

На терені Рахівського району Червоної армії немає.

V. Колонізуючий елемент.

З чужонаціональних окупаційних верств, є багато мадярської інтелігенції, селянства, – і не велика частина робітництва.

Мадярске інтелігенція працює звичайно учителями, по таких установах, як пошта, лісгосп, ліспром, залізниця і т.ін.

В поліційних установах сільські і міські адміністраціях майже немає.

Селянство це переважно середні господарства, але, є багато бідняцьких господарств.

Мадяри зараз краще дивляться на український повстанчий рух, як на большевицьку владу, але вразі поширення якогось мадярського національного руху, вони цілковито поставились би ворожо до українського повстанчого руху та до українського населення.

Інтелігенція, яка приїхала з Росії займає чинніші пости майже усіх державних установах, та цілковито вороже наставлена до українського повстанчого руху і до українського населення.

VI. Різне

В. Власне середовище.

I. Українські маси.

Українська інтелігенція частинно національно свідомо та політично вироблена.

Українське селянство і робітництво частинно політично вироблене, але національно не свідомі. Кожний громадянин зве себе русином, а українець, це для нього майже чуже, а саме тому, що коли даний громадянин приходив до уряду за Чехії чи Мадящини то його тут писали русином, культурно з ним

обійшлися, ніхто не кричав, не бив, а життєві умови були далеко кращі, як тепер. Господар старався піднести свою господарку і до цього його уряд заохочував, а навіть дав і допомогу.

Робітник діставав відповідну платню за свій труд, і ніхто його не судив, як що не вийшов на працю.

Як прийшли большевики, наставляли місцевих людей в уряди, а це найкращих своїх вислужників і коли даний громадянин приходив до цього уряду, і його питають якої національності, він відповідає русин, але його поправляють і кажуть, що тепер у нас мадярів і чехів нема, ми свої люди українці і наша влада, а ти рівно ж українець і так його записують. А що далі. Ці свої люди жадають від даного громадянина м'ясопоставки, здачі молока, заплатити податок ґрунтовий, доходний податок від корови, від коня, кажуть зрікатися свого власного господарства і писатися в колгосп. Робітник не вийшовши один день на роботу, або спізнився 10-ть хвилин на роботу, його ці свої українці віддають під суд, міліціонер чи стробок, кого схоче і коли схоче то виб'є і т.д. Тому зараз не дуже захоплючи для нас слово Україна чи українець.

Тому коли спитати тут громадянина, яка б краще була влада своя чи чужа, то він на то відповідає – приповідка в нас каже, що до чужого пса треба один бук, а до свого два. Маси вороже наставлені проти большевиків, але активно не виступають.

Молодь, яка не підпала під вплив большевиків, веде піяцьке та гуляцьке життя.

*Стаття надійшла до редакції 16.03.2023 р.
Стаття рекомендована до друку 17.04.2023 р*